

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ЕВДЕМОНІСТИЧНОЇ ВИХОВАНOSTІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті подається аналіз робіт провідних науковців різних часів, що досліджували проблеми евдемонізму. Розглядається поняття виховання на ідеях евдемонізму. Проводиться аналіз використання методів діагностики для виявлення рівня евдемоністичної вихованості старшокласників на першому етапі організації виховання на ідеях евдемонізму: методи бесіди, опитування, анкетування, ранжировання. Наведений перелік основних показників сформованості евдемоністичного компоненту у вихованні учнів старших класів.

Ключові слова: евдемонізм, виховання, методи, щастя, дитина, педагогіка.

В статтє дається аналіз работ вєдуцих учєных разных врємен, занимавшихся в различные времена изучением проблем эвдемонизма. Рассматривается понятие воспитания на идеях эвдемонизма. Проводится анализ использования методов диагностики для определения уровня эвдемонистической воспитанности старшеклассников на первом этапе организации воспитания на идеях эвдемонизма: методы беседы, опроса, анкетирования, ранжирования. Приведен перечень основных показателей сформированности эвдемонистического компонента в воспитании учеников старших классов.

Ключевые слова: эвдемонизм, воспитание, методы, счастье, ребенок, педагогика.

Постановка проблеми. В умовах трансформації світоглядних ідеалів, що відбуваються в наслідок соціокультурних змін суспільства, стали більш помітні духовно-моральні проблеми сьогоднішньої молоді, а саме – відсутність належної евдемоністичної вихованості у підлітків та старшокласників.

Особливо актуальною ця проблема є на теперішньому етапі розвитку нашого суспільства, яке характеризується національним нігілізмом, розгулом аморальності та жорстокості на телебаченні, в Інтернеті, зростанням кількості нарко- та алкоголезалежних, раннім початком статевого життя, втратою культу сім'ї.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз історичних джерел свідчить, що питання виховання на ідеях евдемонізму склалися під впливом гуманістичних ідей передових мислителів – психологів та педагогів різних епох: Кампанелли, М. Монтеня, Я. Коменського, Г. Песталоцци, Ж.-Ж. Руссо, Д. Локка. Їх розвиток на національному ґрунті плекали Мелетій Смотрицький, Феофан Прокопович, Іван Вишенський, Григорій Сковорода [1].

До проблеми виховання на ідеях евдемонізму зверталися і звертаються багато зарубіжних та вітчизняних педагогів, вихователів, вчених таких як А. Швейцер, К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко В.А. Сухомлинський, С. Френе, Р. Штайнер, У. Глассер, С.Г. Воркачев, В.П. Казначеев, О.І. Субетто, Б.М. Бім-Бад, С.Л. Соловейчик, Н.Е. Щуркова, О.П. Павлова та ін.

Мета статті - визначення та обґрунтування сукупності педагогічних методів, що забезпечують успішність

визначення рівня евдемоністичної вихованості старшокласників.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Вивчення ідей евдемонізму, а поряд з ним і рівня щастя людини в суспільстві є досить важливою проблемою у теперішній час. В аспекті державної внутрішньої політики виявляються цікавими і важливими такі дані: згідно міжнародним соціально-психологічним дослідженням Україна, яка займає середньосвітовий рівень з індексу розвитку людського потенціалу, знаходиться на передостанньому місці з рівню щастя. Тому визначення рівня евдемоністичної вихованості людей, і, насамперед, підлітків та старшокласників є дуже актуальною проблемою.

У контексті виховного процесу старшокласників евдемоністична вихованість визначається як прояв ефективного оволодіння школярами основами евдемонізму, позитивними соціокультурними смислами особистісної життєдіяльності, що у майбутньому допоможе випускникам самореалізуватися у житті.

В результаті проведених досліджень можна визначити таку концепцію виховання на ідеях евдемонізму: це цілеспрямована, свідомо робота особистості, направлена на позитивне відношення до довкілля, на саморозвиток креативних, духовно-моральних здібностей, воно завжди пов'язане з удосконаленням життєвого шляху особистості.

Кінцева мета виховання на ідеях евдемонізму - переведення виховання у самовиховання, у самостійну реалізацію життєвих програм.

Виховання – процес суперечний та довготривалий, його результати мають віддалений характер і визначили їх дуже складно. Під результатами виховного процесу розуміють рівень вихованості, який досягнуто особистістю або колективом. При цьому дані діагностичного дослідження порівнюються з вихідними характеристиками вихованості, а різниця між початковим і кінцевим результатом визначає ефективність процесу виховання.

З точки зору організації (технології) виховання на ідеях евідемонізму може бути представлене етапами діяльності педагога: діагностичним, пошуковим, проектним, діяльнісним, рефлексивним. Саме на першому етапі – діагностичному, педагог вивчає рівень евідемоністичної вихованості учнів. Зміст цього етапу - виявлення і фіксування факту наявності евідемоністичної проблеми, аналіз ситуації. Мета - створення умов для усвідомлення учнем суті евідемоністичної проблеми.

Що стосується діагностичних методів, то уяву про рівень евідемоністичної вихованості у школяра може скласти лише їх комплекс.

Традиційний метод діагностики – метод бесіди. Цей метод відрізняється цілеспрямованими спробами педагога проникнути у внутрішній світ учня. В бесідах, діалогах виявляються відношення дитини до проблеми евідемонізму, її почуття і наміри, оцінки та позиції. Педагог подає теоретичний матеріал щодо евідемоністичних ідей, розповідає про вивчення проблеми щастя античними та сучасними філософами та психологами. В свою чергу учень висловлює свої уявлення та знання про щастя. Також дитина за допомогою вчителя визначає різницю щастя ідеального та реального. Метод бесіди може відбуватися як у індивідуальному спілкуванні, так і проходити колективно з групою учнів, або з усім класом.

За деяких обставин способом отримання знань про учнів може стати метод спостереження. Стежачи за поведінкою кожного окремого учня, за частотою його проявів радощів, чи смутку вчитель може зробити попередній висновок, чи є дитина щасливою. Але особисте спостереження не може бути для педагога єдиним джерелом вивчення якостей дитини, тому що воно є однобічним і суб'єктивним. Тому варто враховувати результати спостереження інших людей, наприклад, батьків [2].

Найпопулярніший з методів діагностики – опитування. З його допомогою виявляються ціннісні орієнтації учнів, їх знання та уявлення про те, що таке щастя, установки, позиції,

ставлення до однолітків, навколишнього світу, до себе і те, наскільки дитина вважає себе щасливою.

Метод анкетування – дозволяє з'ясувати думки дітей з питань евідемонізму, щастя та дізнатися, яку інформацію учні хотіли б отримати з даного питання. Анкетоване опитування проводять письмово. Результати такого опитування, звичайно, не можна використовувати на шкоду дитині. Формулювання запитань в анкеті мають бути чіткими, ясними, доступними для даного віку, наприклад: «Що таке щастя?», «Що б Ви хотіли дізнатися про щастя?», «З ким би Ви хотіли поговорити про щастя?», «Чи вважаєте Ви себе щасливою людиною?» та ін.

Метод ранжирування – розташування різних цінностей, які можуть зробити людину щасливою, за значимістю (за рангом). В числі таких цінностей можуть бути представлені різні поняття та категорії щастя, наприклад, такі як: любов, здоров'я, статок, успіх, радість, насолода, самореалізація, щастя інших, відсутність нещастя, тощо. Ранжирування можна використовувати як виключно стосовно щастя особистості дитини, так і для з'ясування ціннісних орієнтацій людини у цілому.

Велика група методів, які можуть бути використані, це методи оцінювання (рейтинг) – взаємні, перехресні, незалежні характеристики, експертні оцінки тощо. Одним із способів проведення рейтингу є метод самооцінки. Оцінка дитиною власних якостей та рівня власного щастя відіграє суттєву роль у її розвитку.

Найбільш поширеним методом поточної діагностики є дискусія. Її використовують переважно в старших і частково в середніх класах. Під час дискусії виявляються одночасно і знання учнів, і їхні ціннісні орієнтації, і життєва позиція. Також відбувається конкретизація й обґрунтування власної евідемоністичної позиції учня як на заняттях, так і в повсякденному житті. Але в загальній системі діагностичних методів дискусія має допоміжний характер.

Проведені дослідження показали, що до основних показників сформованості евідемоністичного компоненту у вихованні учнів старших класів можна віднести наступні:

- зацікавлене ставлення учнів до теоретичних засад, історії та розвитку евідемонізму;
- бажання учнів пізнати способи і шляхи самореалізації шляхом використання у життєдіяльності ідей евідемонізму;
- здатність спрямовувати мислення на пошук нових позитивних ідей;

- наявність високого рівня евдемоністичної вихованості;
- активність (динамічність і успішність) у процесі оволодіння знаннями, пов'язаними з основами евдемонізму [3].

Показники репрезентуються шляхом тестування та анкетування. При цьому встановлюються такі кількісні оцінки. За кожен з показників рівня сформованості евдемоністичного виховання учень отримує від 3 до 5 балів: 3 бали – низький рівень, 4 бали – середній рівень, 5 балів – високий рівень.

Відповідно до узагальнених даних вищезазначених показників можна визначити три рівні сформованості евдемоністичної вихованості старшокласників.

Високий рівень: учні виявляють уміння вільно оперувати евдемоністичними поняттями; виявляють великий інтерес до пізнання сутності евдемонізму; мають яскраву виражену потребу у творчому самовдосконаленні; мають позитивне особистісне уявлення щодо шляхів самореалізації у майбутньому на засадах втілення основ евдемонізму у життєдіяльність.

Середній рівень: учні здебільшого успішно оволодівають знаннями з теорії та історії евдемонізму, проте відчують труднощі в їх реалізації, недостатньо володіють умінням інтеграції цих знань, відчують потребу самовдосконалення та самореалізації, проте недостатньо працюють над цим.

Низький рівень: учням характерні загальні, стереотипні думки та образи; виявляють інтерес до ідей та історії евдемонізму, однак часто відчують труднощі в його розумінні; виявляють потребу у самовдосконаленні, розуміють значущість самореалізації в життєдіяльності, але їм бракує досвіду аналітичного мислення для знаходження нових шляхів успішної творчої реалізації.

З метою проведення якісного і кількісного аналізу вихідного рівня евдемоністичної освіченості та вихованості старшокласників на першому етапі евдемоністичного виховання нами був проведений констатуючий експеримент, до якого були залучені учні шкіл м. Харкова. Результати експерименту показали недостатній рівень цілісності особистісного світогляду школярів щодо щастя (16,9%), редукцію його емоційно-ціннісних компонентів (9,7%), домінування прагматичного ставлення до оточуючої дійсності (17,1%), незначні показники евдемоністичного світосприйняття (6,1%). Це дозволило виявити об'єктивно існуючу потребу в актуалізації світоглядного, самореалізаційного, ціннісного потенціалу евдемоністичних знань й вихованості. Співвідношення виявлених категорій дало змогу підтвердити доцільність виокремлення таких основних напрямків системи виховання учнів старших класів на ідеях евдемонізму – когнітивного, аксіологічного, комунікативного, праксеологічного і суб'єктивного.

Виявлення та уточнення вихідного стану рівня евдемоністичної вихованості школяра є завершенням першого етапу діяльності педагога в організації виховання старшокласників на ідеях евдемонізму. Після цього можна приступати до наступних етапів евдемоністичного виховання дітей.

Висновки. Результати дослідження свідчать, що оцінка знань дитини щодо ідей евдемонізму, визначення того, наскільки дитина вважає себе щасливою, і сам процес виховання школярів на ідеях евдемонізму – це дуже ефективний засіб для стимулювання самопізнання, самовиховання, саморозвитку кожного учня. Одержані відомості розширюють знання педагогів про вихованців, вказують можливі причини, які сприяють закріпленню і розвитку позитивних проявів особистості чи, навпаки, живлять негативні прояви.

Література

1. Історія педагогіки / За ред. М.В. Левківського, О.А. Дубасенюк. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336 с.
2. <http://do.gendocs.ru/docs/index-197548.html>
3. **Щуркова Н.Е.** Диагностика воспитанности: педагогические методики / Н.Е. Щуркова. М., 1994. – 264 с.

Uvarova T. Yu., lecturer

PEDAGOGICAL DIAGNOSTICS EUDEMONIC EDUCATION OF SENIOR PUPILS

Analysis of the scientists' works from different times, who have been studying eudemonism, was given in the article. The concept of eudemonic education has been considered. Analysis of diagnostic methods using to determine the level of eudemonic education of senior pupils on the first stage of organizing eudemonic education was conducted. The methods of conversations, interviews, questionnaires, rankings were considered. A list of the main indicators of eudemonic components formation that are used to evaluation education of students on ideas eudemonism was given.

Key words: eudemonia, education, methods, happiness, child, education, pedagogy.